

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра міжнародних відносин

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

(Майя НІКОЛАЄВА)

“*сединя*” 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Політичні процеси та конфлікти в країнах Близького Сходу та Тропічної Африки»

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)

Галузь знань: 29 – Міжнародні відносини

Спеціальність: 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
(код і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма: Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

(назва ОПП/ОНП)

Робоча програма навчальної дисципліни «Політичні процеси та конфлікти в країнах Близького Сходу та Тропічної Африки». Одеса: ОНУ, 2024. 17 с.

Розробник: **Захарченко Алла Миколаївна, к. політ. н., доцент кафедри міжнародних відносин**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародних відносин

Протокол № 1 від. "29" серпня 2024 р.

Завідувач кафедри [підпис] (Ольга БРУСИЛОВСЬКА)

Погоджено із гарантом ОПН Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії [підпис] (Юлія МАЙСТРЕНКО)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету міжнародних відносин, політології та соціології

Протокол № 1 від. "30" серпня 2024 р.

Голова НМК [підпис] (Олег ХОРОШИЛОВ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин

Протокол №   від. "   "   20   р.

Завідувач кафедри   (Ольга БРУСИЛОВСЬКА)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин

Протокол №   від. "   "   20   р.

Завідувач кафедри   (Ольга БРУСИЛОВСЬКА)

1. Опис навчальної дисципліни
«Політичні процеси та конфлікти в країнах Близького Сходу та Тропічної Африки»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 4 годин – 120 змістовних модулів – 3	Галузь знань <u>29 міжнародні відносини</u> Спеціальність <u>291 міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</u> Рівень вищої освіти: <i>Перший (бакалаврський)</i>	<i>Обов'язкова / Дисципліна вільного вибору</i>	
		Дисципліна вільного вибору	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		2-й	-й
		<i>Семестр</i>	
		3-й	-й
		<i>Лекції</i>	
		28 год.	год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		20 год.	год.
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		72 год.	год.
Форма підсумкового контролю: <i>залік</i>			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу «Політичні процеси та конфлікти в країнах Близького Сходу та Тропічної Африки» - сформувати у здобувачів цілісне та систематизоване знання про політичний розвиток зазначених країн у ХХ – на початку ХХІ століть та їхню роль у регіональному та глобальному вимірі.

Завдання курсу: розглянути процес формування політичних систем та політичної культури країн Близького Сходу та Тропічної Африки; виявити історичні та релігійно-цивілізаційні чинники їхнього розвитку; визначити місце і роль цих країн в сучасній системі міжнародних відносин та світового господарства; дослідити особливості зовнішньої політики країн Близького Сходу та Тропічної Африки в умовах «холодної війни» та у постбіполярний період; проаналізувати витоки, перебіг та наслідки регіональних війн та конфліктів.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей:**

1. Здатність вчитись та оволодівати сучасними знаннями (ЗК3).
2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК4).
3. Здатність працювати в міжнародному контексті (ЗК5).
4. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК9).
5. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень (СК4).
6. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем (СК9).

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

- Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів (РН 02).
- Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень (РН 04).
- Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях (РН 06).

3. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ І.

Вступ. Країни Середнього Сходу (Туреччина, Іран, Афганістан).

Тема 1. Загальні тенденції розвитку країн Сходу.

Схід як географічне, історико-культурне, соціо-політичне і цивілізаційне поняття. Особливості динаміки історичного і політичного процесів на Сході. Поєднання традиційних і сучасних елементів політичного процесу. Друга світова війна як каталізатор змін всесвітньо-історичного масштабу. Перетворення країн Сходу з об'єктів політики великих держав у суб'єкти світового розвитку. Проблема вибору шляхів розвитку в умовах «холодної війни». Рух неприєднання. Проблеми розвитку країн Сходу у постбіполярний період. Авторитарні і демократичні традиції у розвитку політичної системи. Роль релігійних інститутів. Етноконфесійні протиріччя. Проблеми соціально-економічного розвитку. Демографічні проблеми.

Тема 2. Релігійно-цивілізаційний фундамент країн Близького та Середнього Сходу.

Вплив традиційного релігійного фундаменту на організацію політичного, економічного та соціального життя східних суспільств. Соціальні функції релігії на Сході. Основні етапи розвитку мусульманської цивілізації. Сучасний ісламський світ: географія та демографічні показники. Універсальний характер ісламу в організації суспільства. Ідеал умми як злиття соціополітичної та релігійної спільноти. Образ правителя як оплоту ісламу і гаранта існування спільноти. Особливості мусульманської державності. Роль мусульманського духовенства. Вплив релігії на зовнішню політику країн мусульманської цивілізації.

Тема 3. Туреччина. Історичний фон та особливості формування сучасної політичної системи Туреччини. Крах Османської імперії та його наслідки. Мустафа Кемаль Ататюрк і розвиток визвольної боротьби в 1919–1923 рр. Проголошення Турецької Республіки; її світський характер. Проведення радикальних політичних, економічних і культурних реформ. Проблеми розвитку країни після Другої світової війни. Загострення міжпартійної боротьби. Військові перевороти 1960-80-х рр. Курдська проблема. Кіпрський конфлікт. Т. Озал та його курс економічних реформ. Боротьба за збереження світських засад держави на початку 1990-х рр. та посилення позицій ісламістів. Прихід до влади Партії справедливості та розвитку (2002 р.) Внутрішня та зовнішня політика Р.Т. Ердогана.

Тема 4. Іран. Передумови виникнення унікального політичного режиму в Ірані. Шіїзм та його фундаментальний вплив на іранське суспільство. Характер економічних і соціальних процесів в Ірані у міжвоєнний період. Мухаммед Реза Пехлеві і «біла революція». Посилення авторитарних тенденцій. Оформлення світської і духовної опозиції. Антішахська ісламська революція 1978-1979 рр. Роль аятоли Хомейні. Проголошення Ісламської Республіки Іран (ІРІ). Особливості її політичної системи. Ірансько-іракська війна 1980-1988 рр. Еволюція політичного режиму після смерті Хомейні. Іран за часів президентів-прагматиків. Перемога консервативних сил на виборах 2005 р. Іранська ядерна програма у регіональному та міжнародному контекстах.

Тема 5. Афганістан. Релігійний та географічний фактори у формуванні політичної культури Афганістану. Загострення економічних труднощів та політична нестабільність після Другої світової війни. Розширення зв'язків з СРСР. Державний переворот 1973 р. і встановлення республіканського устрою. Режим диктатури президента М. Дауда. Квітневий переворот 1978 р. і прихід до влади НДПА. Введення в Афганістан радянських військ 27 грудня 1979 р. Перебіг афганської війни; позиції США та країн регіону. Виведення радянських військ у 1989 р. Посилення афганської ісламської опозиції. «Талібан». Новий етап громадянської війни. Режим талібів (1996-2021 рр.) та його особливості. Антитерористична операція США проти талібів та їхніх союзників (2001-2014 рр.).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Арабські країни та Ізраїль.

Тема 6. Країни Аравійського півострову.

Саудівська Аравія. Політика Абд аль-Азіза ібн Сауда щодо відродження саудівської держави на початку ХХ століття. Утворення Королівства Саудівська Аравія (КСА) в 1932 р. Особливості політичної системи Саудівської Аравії. Абсолютна монархія. Шаріат як нормативна система, його місце у політичній культурі країни. Прибутки від нафти як ключовий фактор соціально-економічного розвитку КСА після Другої світової війни. Внутрішня і зовнішня політика Саудитів в 1980-90-ті рр. Проблема престолонаслідування. Місце Саудівської Аравії в регіональних та міжнародних відносинах на сучасному етапі.

Малі аравійські монархії: ОАЕ, Кувейт, Катар, Бахрейн, Оман. Здобуття незалежності малими аравійськими монархіями у 1960-70-х рр. Роль ісламу в суспільному житті. Місце країн-нафтоекспортерів в системі міжнародних зв'язків. Створення Ради Співробітництва Держав Перської затоки (РСАДПЗ) у 1981 р. Особливості соціально-економічного розвитку аравійських монархій на початку ХХІ століття.

Тема 7. Арабські країни Північної Африки.

Єгипет. Проголошення Великобританією незалежності Єгипту в 1922 р. Політичний процес в Єгипті в 1923–1936 рр. Створення Ліги Арабських Держав у 1945 р. та провідна роль у ній Єгипту. Революція 1952 р. і проголошення республіки. Г.А. Насер та націоналізація Суецького каналу. «Новий курс» А. Садата. Мирний договір з Ізраїлем 1979 р. Посилення опозиційних виступів, роль у них ісламістських угруповань. «Братимусульмани». Вбивство Садата (1981 р.). Внутрішньополітичний курс Мубарака. Революція 2011 р. та її наслідки.

Алжир. Війна за незалежність 1954–1962 рр. Фронт національного визволення (ФНВ). Євіанські угоди 1962 р. Проголошення Алжирської Народної Демократичної Республіки (АНДР). Політика уряду А. Бен Бели. Військовий переворот 1965 р. Президент Х. Бумедьєн та політика націоналізації. Національна хартія 1976 р. та її значення. Боротьба за владу після смерті Х. Бумедьєна; вирішальна роль армії. Обрання президентом Ш. Бенджедіда у 1979 р. Ісламський фронт спасіння (ІФС). Громадянська війна 1991–2002 рр. Пошук шляхів нормалізації політичного життя. Політична ситуація в Алжирі на початку ХХ ст.

Туніс. Перебіг національно-визвольної боротьби в 1945–1956 рр. Партія «Новий Дустур» та Х. Бургіба. Визнання незалежності Тунісу (1956 р.). «Дустурівський соціалізм». Режим «керованої демократії». Усунення Х. Бургіби у 1987 р., прихід до влади З.А. Бен Алі. Стабілізація економіки. Поміркована демократизація в політичній сфері. Збалансований курс у зовнішній політиці. Боротьба з «ісламською загрозою» на початку 1990-х рр. Утворення культу особи З.А. Бен Алі. Соціально-економічні проблеми. Революція в Тунісі 2011 р. та її наслідки.

Лівія. Рішення ООН про надання незалежності Лівії у 1949 р. Режим короля Ідріса І. Нафтовий бум 1950-х – початку 1960-х рр., його соціально-політичні наслідки. Організація «Вільні офіцери» та державний переворот 1969 р. Військовий режим Ради революційного командування на чолі із М. Каддафі. «Третя світова теорія» М. Каддафі. Проголошення Джамахірії («держави мас») в 1977 р. Боротьба за лідерство в Арабському світі та на Африканському континенті. Підтримка режимом Каддафі радикальних та терористичних організацій. Загострення відносин із США. Міжнародні санкції ООН проти Лівії 1992–1999 рр. Поновлення економічних зв'язків та вихід із дипломатичної ізоляції. Революція 2011 р. та її наслідки.

Тема 8. Арабські країни Східного Середземномор'я.

Сирія. Здобуття незалежності Сирією в 1946 р. Військові перевороти 1949-1951 рр. Прихід до влади ПАСВ у 1963 р. Поразка Сирії у Шестиденній війні з Ізраїлем 1967 р. і втрата Голанських висот. Прихід до влади військових на чолі з Хафезом Асадом (1971 р.). Формування авторитарного режиму. Сирія в системі міжарабських зв'язків. Участь у

громадянській війні в Лівані 1975–1989 рр. Перехід влади до Башара Асада у 2000 р. Революція 2011 р. та громадянська війна.

Ліван. Особливості конфесійної системи Лівану. Причини та перебіг громадянської війни 1975–1989 рр. Проблема палестинських біженців. Окупація ізраїльськими військами Південного Лівану у 1982 р. Рух «Хизбалла» та його роль у політичному житті Лівана. Таїфські угоди 1989 р. Повільний процес виходу з кризи. Політичний конфесіоналізм в Лівані. Виведення ізраїльських військ з Південного Лівану у 2000 р. Війна Ізраїлю проти «Хизбалли» 2006 г. та її наслідки. Проблеми економічного розвитку та політична нестабільність на сучасному етапі.

Ірак. Здобуття незалежності Іраком в 1932 р.; його вступ до Ліги Націй. Монархічний режим у 1945–1958 рр. Утворення Багдадського пакту (СЕНТО) у 1955 р. Революція 1958 р. та проголошення республіки. Політична нестабільність 1960–70-х років; військові перевороти. Курдське питання. Прихід до влади С. Хусейна у 1979 р. Встановлення режиму диктатури; мілітаризація економіки. Ірансько-іракська війна 1980–1988 рр. Її затяжний характер та наслідки. Агресія Іраку проти Кувейту (1990 р.) та операція «Буря в пустелі» (1991 р.). Санкції ООН та їхній вплив на внутрішнє життя країни у 1990-і рр. Військова операція США та Великобританії в Іраку у 2003 р. Конституція 2005 р.

Тема 9. Ізраїль та палестинська проблема.

Зародження палестинської проблеми. Палестина у складі Османської імперії: економічна та етноконфесійна ситуація. Т. Герцль та сіоністський рух в Європі. «Декларація Бальфура» 1917 р. Отримання Англією мандата на Палестину в 1920 р. Єврейсько-арабські відносини на початку 1920-х рр.: зародження конфлікту. Комісія Піля 1936–37 рр. та її рекомендації. Резолюція № 181 (II) ГА ООН 1947 р. про розділ Палестини: зміст та історичне значення. Утворення Держави Ізраїль (1948 р.), і перша арабсько-ізраїльська війна. Становлення основ ізраїльської державності в 1950-х рр. Формування «особливих відносин» зі США. Створення Організації Визволення Палестини (ОВП) у 1964 р. та її діяльність. «Шестиденна війна» 1967 р. Війна «Судного дня» 1973 р. Кемп-Девідські угоди 1979 р. Економічна та соціальна ситуація в Ізраїлі у 1970–80-х рр. Міжнародне визнання ОВП. Війна в Лівані 1982 г. Палестинська інтифада 1987 р.. Близькосхідний мирний процес 1990-х років та його наслідки. ХАМАС.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Країни Тропічної Африки

Тема 10. Політичні процеси в країнах Тропічної Африки. Особливості деколонізації Тропічної Африки. П'ятий панафриканський конгрес (1945 р) і висування гасла політичної незалежності. «Рік Африки» (1960 р.). Організація Африканської Єдності та її роль в регіональних процесах. Нестабільність політичних режимів в африканських країнах. Протиріччя етнічного, релігійного, регіонального та соціально-економічного характеру. Трайбалізм. Міждержавні та внутрішні конфлікти, громадянські війни, партизанські війни, геноциди. Державні перевороти і роль армії в них. Проблема слабкорозвиненості африканських країн. Програми ООН та МВФ/МБРР щодо її подолання.

Тема 11. Конфлікти у Тропічній Африці.

Типологізація конфліктів в африканських країнах. Конфлікти, пов'язані з боротьбою етнополітичних еліт за домінування у владі та доступ до матеріальних ресурсів в умовах катастрофічної бідності та економічної деградації (Руанда і Бурунді). Конфлікти, викликані політизацією релігійного фактора (Судан, Нігерія). Конфлікти, викликані розпадом центральних державних структур, в результаті яких відбувається збройна боротьба між етнічними кланами (Сомалі, Сьєрра-Леоне, Ліберія, Демократичній Республіці Конго та ін.). Міждержавні конфлікту (Ефіопія та Еритрея). Характерні риси африканських конфліктів: затяжний характер, значна кількість жертв, потоки біженців. Проблема зовнішнього втручання в конфлікти.

Тема 12. Південно-Африканська Республіка.

Утворення Південно-Африканського Союзу (ПАС) у 1910 р. Ухвалення расистських законів. Формування системи «внутрішнього» колоніалізму в ПАС. Становище туземного населення. Прихід до влади Національної партії і проголошення доктрини апартеїду. Створення Південно-Африканської Республіки (ПАР) у 1961 р. Соціально-економічний і політичний розвиток ПАР у 1960-70-ті рр. Міжнародні санкції. Боротьба Африканського Національного Конгресу (АНК) проти апартеїду. Політика «повільних реформ» П. Боти. Реформи Ф. де Клерка. Ліквідація законодавчої бази апартеїду. Конституція 1993 р. Перші вільні багаторасові вибори (квітень 1994). Перемога АНК. Політика уряду Н. Манделі в 1994-1998 рр. Проблеми розвитку ПАР після апартеїду.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п	лаб	сп		л	п	лаб	сп
Змістовий модуль 1. Вступ. Країни Середнього Сходу (Туреччина, Іран, Афганістан)										
Тема 1. Загальні тенденції політичного розвитку країн Сходу.	8	2	-		6					
Тема 2. Релігійно-цивілізаційний фундамент країн Близького та Середнього Сходу	8	2	-		6					
Тема 3. Туреччина	8	4	2		2					
Тема 4. Іран	8	4	-		4					
Тема 5. Афганістан	8	-	2		6					
Разом за змістовим модулем 1	40	12	4		24					
Змістовий модуль 2. Арабські країни та Ізраїль.										
Тема 6. Країни Аравійського півострову.	8	2	-		6					
Тема 7. Арабські країни Східного Середземномор'я.	10	2	2		6					
Тема 8. Арабські країни Північної Африки.	10	2	4		4					

Тема 9. Ізраїль та палестинська проблема.	12	2	4		6					
Разом за змістовим модулем 2	40	8	10		22					
Змістовий модуль 3. Країни Тропічної та Південної Африки.										
Тема 10. Політичні процеси в країнах Тропічної Африки.	14	4	-		10					
Тема 11. Конфлікти у Тропічній Африці.	14	2	4		8					
Тема 12. Південно- Африканська Республіка	12	2	2		8					
Разом за змістовим модулем 3	40	8	6		26					
Усього годин	120	28	20		72					

5. Теми семінарських занять
Семінарські заняття не передбачені.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Арабо-ізраїльський конфлікт. <i>Питання для обговорення.</i> 1. Витоки арабо-ізраїльського конфлікту. Перша арабо-ізраїльська війна 1948-1949 рр. 2. Війна 1956 р. Шестиденна війна 1967 р. 3. Палестинська проблема. Організація визволення Палестини. 4. Арабо-ізраїльські війни 1973 р. та 1982 р. 5. Кемп-Девідські угоди 1979 р.	4
2	Регіональні відносини у Перській затоці. Ірано-іракська війна. <i>Питання для обговорення.</i> 1. Країни Аравійського півострова в системі регіональних та глобальних відносин. 2. Ірак у 1940-80-ті рр.: економічний та політичний розвиток. 3. Ірано-іракська війна 1980-1988 рр.: причини, перебіг та наслідки.	2
3	Афганістан у геополітичному просторі. <i>Питання для обговорення.</i> 1. Афганістан у 1950-70-ті рр.: внутрішня та зовнішня політика. 2. Війна в Афганістані 1979-1989 рр. 3. Афганістан у 1990-ті рр. Режим талібів.	2

4	Громадянські війни та конфлікти в Арабських країнах (Ліван, Алжир). <i>Питання для обговорення.</i> 1. Ліван у 1940-1960-ті рр. Етноконфесійні особливості. 2. Громадянська війна в Лівані 1975-1990-х рр. 3. Національно-визвольна війна в Алжирі 1954-1962 рр. 6. Громадянська війна в Алжирі 1991-2002 рр.	4
5	Курдська проблема на Близькому Сході. Кіпрська проблема. <i>Питання для обговорення.</i> 1. Курдська проблема на Близькому Сході: загальна характеристика. 2. Курдська проблема в Туреччині: історія та сучасний стан. 3. Кіпрський конфлікт: витоки, перебіг, наслідки.	2
6	ПАР: режим апартеїду та сучасний розвиток. <i>Питання для обговорення.</i> 1. Становлення та сутність режиму апартеїду в ПАР. 2. Ліквідація режиму апартеїду. Роль Н. Манделі. 3. Проблеми розвитку ПАР на сучасному етапі.	2
7	Країни Тропічної Африки: проблеми розвитку та конфлікти. <i>Питання для обговорення.</i> 1. Проблеми розвитку країн Тропічної Африки після здобуття незалежності. 2. Причини підвищеної конфліктогеності регіону. 3. Конфлікти в Тропічній Африці: Руанда, Нігерія, Сомалі.	4
	<i>Формулювання щодо конкретних видів робіт не передбачено.</i>	
	Разом	20

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/індивідуальних завдань (рефератів)	Кількість годин
1	Тема 1. Загальні тенденції політичного розвитку країн Сходу. 1. Країни Сходу в епоху «холодної війни». Вибір шляхів розвитку. 2. Проблеми розвитку східних країн у постбіполярний період.	6
2	Тема 2. Релігійно-цивілізаційний фундамент країн Близького та Середнього Сходу. 1. Вплив релігії на внутрішню на зовнішню політику країн мусульманської цивілізації. 2. Основні етапи розвитку мусульманської цивілізації. 3. Сучасний ісламський світ: географія та демографічні показники.	6

3	<p>Тема 3. Туреччина.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Національно-визвольний рух в Туреччині після Першої світової війни. 2. Реформи Мустафи Кемалю Ататюрка. 3. Військові перевороти в Туреччині: причини та наслідки. 4. Туреччина у 1980-90-ті рр. Економічні реформи. 5. Туреччина на початку XXI століття. Курдська проблема. Кіпрська проблема. 	2
4	<p>Тема 4. Іран.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Режим шаха М.Р. Пехлеві в Ірані. «Біла революція». 2. Ісламська революція 1978-1979 рр.: причини та перебіг. 3. Особливості державного устрою ІРІ. 4. Ірансько-іракська війна 1980-1988 р.: причини, перебіг, наслідки. 5. Іран на рубежі XX - XXI ст. Внутрішня та зовнішня політика. 	4
5	<p>Тема 5. Афганістан.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Війна в Афганістані 1979-1989 рр. 2. Афганістан у 1990-ті рр. Режим талібів. 3. Проблеми розвитку країни на сучасному етапі. 	6
6	<p>Тема 6. Країни Аравійського півострову.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ібн-Сауд та утворення Королівства Саудівська Аравія у 1932 р. 2. Внутрішня та зовнішня політика Саудівської Аравії у 1950 – 2010-ті рр. 3. Політичний та економічний розвиток малих Аравійських монархій. 	6
7	<p>Тема 7. Арабські країни Північної Африки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Революція 1952 г. в Єгипті. Президентство Г. Насера. 2. «Новий курс» А. Садата в Єгипті в 1970-ті роки. 3. Політичний та економічний розвиток Єгипту наприкінці XX – на початку XXI ст. 3. Революція 1969 р. в Лівії. Лівійська Джамахірія. 4. Зовнішня політика Лівії у 1980-2011 рр. 5. Громадянська війна в Алжирі 1991-2002 рр. 	6
8	<p>Тема 8. Арабські країни Східного Середземномор'я.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Політичний конфесіоналізм в Лівані. Громадянська війна 1975-1990- рр. 2. Політичні процеси в Сирії та Іраку у другій половині XX століття. 	4
9	<p>Тема 9. Ізраїль та палестинська проблема.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Палестина під мандатом Великобританії. Зародження палестинсько-ізраїльського конфлікту. 2. Утворення держави Ізраїль. Війна Ізраїлю за незалежність. 3. Арабо-ізраїльські війни 1967 р. та 1973 р. 4. Кемп-Девідські угоди 1979 р. Арабо-ізраїльський конфлікт у 1980-ті рр. 	6

10	Тема 10. Політичні процеси в країнах Тропічної Африки. 1. Боротьба за незалежність країн тропічної Африки після Другої світової війни. 2. Проблеми розвитку країн Тропічної Африки на сучасному етапі.	10
11	Тема 11. Конфлікти у Тропічній Африці. 1. Типологізація конфліктів в Тропічній Африці. 2. Причини підвищеної конфліктогеності регіону. 3. Конфлікти в Тропічній Африці: Руанда, Нігерія, Сомалі.	8
12	Тема 12. Південно-Африканська Республіка. 1. Становлення та сутність режиму апартеїду в ПАР. 2. Проблеми розвитку ПАР після ліквідації режиму апартеїду.	8
	<i>Один реферат із вищевказаного переліку обирається студентом на початку семестру та надсилається викладачу за місяць до закінчення курсу. Обсяг реферату: 15 сторінок. Характеристика змісту: за змістом навчальної дисципліни. Вимоги до виконання та оцінювання: основна мета роботи – глибоке вивчення важливих теоретичних або прикладних питань дисципліни за допомогою підготовки реферату (дослідження). Вельми важливим є формування таких умінь і навичок студента: самостійно формулювати проблему, визначати мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження; здійснювати пошук і відбір різноманітної інформації; обробляти та аналізувати інформацію; логічно і послідовно викладати результати аналізу, робити аргументовані висновки; правильно оформлювати науково-довідковий матеріал; публічно захищати виконану роботу. Робота має бути написана студентом на рівні, відповідному сучасному стану розвитку комплексу наук, які вивчають міжнародні відносини. Тему роботи треба розкрити в контексті сучасних наукових концепцій, обґрунтовано і доречно використовувати основні наукові терміни. Вельми важливо висвітлювати об'єктивні з наукового погляду положення, застосовувати для унаочнення і підтвердження теоретичних положень реальні приклади, достовірну статистичну інформацію. Думки вітчизняних і зарубіжних авторів, їхні загальнотеоретичні і методологічні підходи необхідно проаналізувати та систематизувати. Мінімальний обсяг використаних джерел – 15, при цьому матеріали, вилучені з Інтернету, можуть складати не більше третини номерів у списку джерел; більшість джерел повинні складати оприлюднені документи, статті та монографії.</i>	
	Разом	72

9. Методи навчання

Словесні: лекції (проблемні, лекції-візуалізації, лекції з аналізом конкретних ситуацій та ін.), розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, обговорення проблемних ситуацій.

Наочні: у тому числі мультимедійні презентації, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень.

Практичні: рольові ігри; виконання індивідуальних завдань (підготовка та публічний захист рефератів).

10. Форми контролю та методи оцінювання

Методи поточного\періодичного контролю: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань (рефератів), захист результатів індивідуальних завдань (рефератів).

Підсумковий контроль. Залік (в усній формі).

ЗАГАЛЬНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
Відмінно	<p style="text-align: center;">Здобувач освіти</p> <p>володіє навчальним матеріалом, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями</p>	<p>може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі</p>
Добре	<p>достатньо володіє матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; аналізує навчальну інформацію, але допускає окремі неточності та незначні помилки</p>	<p>правильно вирішив більшість завдань; має стійкі навички виконання завдання</p>

Задовільно	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого	можє використувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні навички виконання завдання
Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для поточного та періодичного контролю

1. Країни Сходу в епоху «холодної війни». Вибір шляхів розвитку.
2. Проблеми розвитку східних країн у постбіполярний період.
3. Вплив релігії на внутрішню та зовнішню політику країн мусульманської цивілізації.
4. Основні етапи розвитку мусульманської цивілізації.
4. Сучасний ісламський світ: географія та демографічні показники.
5. Національно-визвольний рух в Туреччині після Першої світової війни.
6. Реформи Мустафи Кемалю Ататюрка.
7. Військові перевороти в Туреччині: причини та наслідки.
8. Туреччина у 1980-90-ті рр. Економічні реформи.
9. Політичний та економічний розвиток Туреччини на початку XXI ст.
10. Кіпрський конфлікт: історія та сучасний стан.
11. Курдська проблема на Близькому та Середньому Сході.
12. Курдська проблема в Туреччині у 1970-ті – на початку XXI ст.
13. Режим шаха М.Р. Пехлеві в Ірані. «Біла революція».
14. Ісламська революція 1978-1979 рр.: причини та перебіг.
15. Особливості державного устрою Ісламської Республіки Іран.
16. Ірансько-іракська війна 1980-1988 р.: причини, перебіг, наслідки.
17. Регіональна та міжнародна політика Ірану на початку XXI століття.
18. Війна в Афганістані 1979-1989 рр.
19. Політичний розвиток сучасного Афганістану. Роль «Талібан».
20. Революція 1952 г. в Єгипті. Президентство Г. Насера.
21. «Новий курс» А. Садата в Єгипті в 1970-ті роки.
22. Політичний та економічний розвиток Єгипту наприкінці XX – на початку XXI ст.
23. Палестина під мандатом Великобританії. Зародження палестинсько-ізраїльського конфлікту.
24. Утворення держави Ізраїль. Війна Ізраїлю за незалежність.

25. Арабо-ізраїльські війни 1967 р. та 1973 р.
26. Кемп-Девідські угоди 1979 р. Арабо-ізраїльський конфлікт у 80-ті рр.
27. Ібн-Сауд та утворення Королівства Саудівська Аравія у 1932 р.
28. Внутрішня та зовнішня політика Саудівської Аравії у 1950-2010-ті рр.
29. Політичний та економічний розвиток малих Аравійських монархій.
30. Революція 1969 р. в Лівії. Лівійська Джамахірія.
31. Зовнішня політика Лівії у 1980-2011 рр.
32. Політичний конфесіоналізм в Лівані. Громадянська війна 1975-1990- рр.
33. Громадянська війна в Алжирі 1991-2002 рр.
34. Політичні процеси в Сирії у другій половині ХХ століття.
35. Ірак в системі регіональних та міжнародних зв'язків.
36. Проблеми розвитку країн Тропічної Африки на сучасному етапі.
37. Причини підвищеної конфліктогеності Тропічної Африки. Типологізація конфліктів в регіоні.
38. Конфлікти в Тропічній Африці: Руанда, Нігерія, Сомалі.
39. Становлення та сутність режиму апартеїду в ПАР.
40. Проблеми розвитку ПАР після ліквідації режиму апартеїду.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний/періодичний контроль												Сума балів	
Змістовий модуль 1 (поточний контроль на лекціях та семінари)				Змістовий модуль 2 (поточний контроль на лекціях та семінари)				Змістовий модуль 3 (поточний контроль на лекціях та семінарах)				Індивідуальне самостійне завдання	
Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	40	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D		
60-69	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Захарченко А.М. Силабус навчальної дисципліни «Історія країн Азії та Африки. Частина 1». Одеса: ОНУ, 2024. 6 с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Захарченко А.М. Реконфігурація регіональних альянсів на Близькому та Середньому Сході після «Арабської весни». *Політикус*. 2022. № 1. С. 140-147.
2. Захарченко А.М., Мельниченко А.В. Проблема ісламістського екстремізму в Тропічній Африці. Кейс угруповання «Боко Харам». *Регіональні студії*. 2023. № 33. С. 126-131.
3. Зелінський А.Л. Ліванська республіка: між політичним конфесіоналізмом і політичним прагматизмом. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 3(15). С. 151-172.
4. Ігнат'єв П. Об'єднані Арабські Емірати: що спричинило економічне диво? *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2020. № 145. С. 4-16.
5. Ільницька Д. Особливості функціонування політичного режиму Туреччини. *Вісник Львівського університету: Серія філос.-політолог. студії*. 2020. № 28. С. 147-152.
6. Магеррамова Ю.А. Концептуальні засади зовнішньої політики Королівства Саудівської Аравії. *Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки*. 2017. № 16. С. 21-33.
7. Швед В. Арабські країни Перської затоки у системі геополітичних змін початку ХХІ ст. *Проблеми всесвітньої історії*. 2019. № 1(7). С. 73-87.

Додаткова

1. Агафонова Г.С., Біленко І.В. Вплив політичної кризи 2000-2013 рр. на конституційний процес у Зімбабве. *Політикус*. 2018. № 2. С. 87-92.
2. Алтан М. Позиціонування Туреччини у глобальному конкурентному світі. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2016. № 23(3). С. 80-89.
3. Безверщенко А.С. Громадянська війна в Сирії як складова геополітичного протистояння. *Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки*. 2016. № 11. С. 13-22.
4. Вітман К.М. Кіпрський етнополітичний конфлікт: витоки та сучасний етап урегулювання. *Актуальні проблеми політики*. 2018. № 61. С. 106-116.
5. Елмажуб Абдалла Омар Абдалла. Конфлікт в Лівії: причини і міжнародно-політичні наслідки. *Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки*. 2019. № 20. С. 58-64.
6. Жукорська Я.М. Ліга арабських держав: питання розвитку та перспективи. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. № 1. С. 45-48.
7. Завада Я. Формування ядерної програми Ірану з 1950-х років до президентства М. Ахмадінежада. *Вісник Львівського університету: Серія філос.-політолог. студії*. 2018. № 17. С. 155-160.
8. Захарченко А.М., Александрюк В.В. «Авраамські угоди» та перспективи врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту. *Регіональні студії*. 2022. № 28. С. 97-103.
9. Ігнат'єв П. Ефіопія: регіональний лідер Східної Африки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2019. № 1 (49). С. 13-18.
10. Ковальков О. Політика СРСР в Афганістані (1980-1989 рр.): військово-політичний та ідеологічний аспекти. *Сходознавство*. 2021. № 87. С. 143-177.

11. Купрейчук В.Ю. Вплив сирійського конфлікту на політичні процеси близькосхідного регіону. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. № 124. С. 56-64.
12. Польовик С.М. Від диктатури до демократії: уроки Гамбії. *Гілея: науковий вісник*. 2022. № 5 С. 69-75.
13. Ціватий В.Г. Східна Африка: історико-культурні традиції та політико-дипломатичні здобутки (на прикладі Республіки Кенія) *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2015. № 22(1). С. 38-42.
14. Ціватий В.Г. Республіка Гамбія другої половини ХХ – початку ХХІ століття: політико-дипломатичний діалог на африканському континенті (інституціональний дискурс). *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2017. № 24(1). С. 51-59..
15. Швед В., Мхитарян Н. Суспільно-політична модернізація Туреччини. *Зовнішні справи*. 2019. № 8-9. С. 25-31.
16. Шворак Л.О. Новітні механізми регіональних інтеграційних угруповань на африканському континенті. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. № 125. С. 147-154.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Arab Maghreb Union. URL: <https://maghrebarabe.org>
2. Gulf Cooperation Council. URL: <https://gcc-sg.org>
3. Ministry of Foreign Affairs of the Islamic Republic of Iran. URL: <https://en.mfa.ir/>
4. Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Saudi Arabia. URL: <https://www.mofa.gov.sa/en/>
5. Ministry of Foreign Affairs State of Qatar. URL: <https://mofa.gov.qa/en>
6. Organization of Islamic Cooperation. URL: <https://www.oic-oci.org>
7. Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://www.mfa.gov.tr/default.en.mfa>
8. The Arab League. URL: <http://www.lasportal.org>
9. The European External Action Service. URL: <https://www.eeas.europa.eu/en>
10. The White House. Briefing room. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room>
11. U.S. Department of State. Press releases. URL: <https://www.state.gov/press-releases>
12. United Arab Emirates Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation. URL: <https://www.mofaic.gov.ae/en/>